

Μακεδονικά

Τόμ. 3 (1956)

Σημείωμα περί του ονόματος της Βυζαντινής πόλεως Μελενίκου

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.1114](https://doi.org/10.12681/makedonika.1114)

Copyright © 2015, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1956). Σημείωμα περί του ονόματος της Βυζαντινής πόλεως Μελενίκου. *Μακεδονικά*, 3, 404–407. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1114>

καὶ τῆς Γαλατίστης.» Ἡ ὀνομασία αὕτη *χειμαδίον* ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ μονύδριον δὲν ὑφίστατο πλέον ὡς ἐνδιαίτημα μοναχῶν, διότι εἶχεν ἐρειπωθῆ. Ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναφέρεται ἀκόμη καὶ εἰς μεταγενέστερα πατριαρχικά ἔγγραφα ὡς «*Ἅγιος Νικόλαος τῆς Πανίκοβης, ὁ ἐγγὺς τῆς χώρας Γαλατίστης*» μέχρι καὶ τῶν χρόνων τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' (1797).¹ Ἡ Πανίκοβα φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ τοπωνύμιον τῆς περιοχῆς, ὅπου ἔκειτο τὸ μονύδριον.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 52 τέλος ἱεροδικαστικὴν πραγματογνωμοσύνην καὶ ἀπόφασιν² τοῦ 1839 δὲν ἀναφέρεται πλέον ὀνομασί, ἀλλ' ὡς χειμερινὴ ἀπλῶς βοσκή, τῆς ὁποίας τὴν ἰδιοκτησίαν διεκδικεῖ ἢ οὐχὶ μακρὰν δυτικώτερον κειμένη μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Σήμερον κατὰ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας μοῦ ἔδωσεν ὁ ἐν Γαλατίστη ὑπηρετῶν ἐνωμοτάρχης Κοντορῆκος Στέργιος τοῦ Γεωργίου, φοιτητῆς τῆς θεολογίας, ἐλάχιστα ἐρείπια τοῦ μονυδρίου σφῆζονται, ἐξακολουθεῖ ὁμοῦς ἡ τοποθεσία νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τὸ ἐξωκκλήσιον εὑρίσκεται ΒΔ τῆς Γαλατίστης εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων χιλιομέτρων, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ χωρίου Λειβαδίου. Σήμερον κεῖται εἰς σωρὸν λίθων διατρήτων ἐν πολλοῖς ὑπὸ σφαιρῶν. Εἰς ἀπόστασιν δέκα περιπυρ μέτρων ὑπάρχει πηγὴ. Ὑπάρχει καὶ λευκὴ τις πλάξ φέρουσα τὸ χάραγμα XIII, εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος τὰ γράμματα ΕΑΝ. Ἡ πλάξ εἶναι διάτρητος καὶ αὐτὴ ἐκ σφαιρῶν. Κατὰ τοὺς χωρικοὺς τὸ ἐξωκκλήσιον ἐκτίσθη πιθανῶς τὸ 1850 καὶ κατέπεσε τὸ 1907. Πρὸ ἐξηκονταετίας τὸ ἐξωκκλήσιον ἀπετέλει μονήν, εἰς τὴν ὁποίαν διέμενον τεσσαράκοντα μοναχοὶ ὑπὸ ἡγούμενόν τινα Γερμανόν, καταγόμενον ἐκ Ζαγκλιβερίου. Ἡ μονὴ εἶχε περὶ τὰ πεντακόσια στρέμματα ἀγρῶν, τετρακοσίας ἀγέλαδας καὶ τρεῖς χιλιάδας αἰγοπροβάτων. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον καὶ κέντρον τροφοδοσίας τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων. Ἐξῶθι τοῦ Μοναστηρίου συνήφθησαν σφοδραὶ μάχαι μεταξὺ τοῦ σώματος τοῦ καπετὰν Νταφῶτη καὶ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ὑπὸ τινα Μπαϊράμ. Ἡ σπουδαιότερα τῶν μαχῶν ὑπῆρξεν ἡ συναφθεῖσα τὴν 2αν Μαΐου 1904, ὅποτε πιθανῶς κατέπεσε καὶ τὸ μοναστήριον. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς μονῆς ἡ ἀκίνητος περιουσία αὐτῆς ἐξεποιήθη καὶ καλλιεργεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων Γαλατίστης καὶ Λειβαδίου.

Αἱ παραδόσεις τῶν χωρικῶν περὶ τῆς κτίσεως τῆς μονῆς δὲν φαίνονται πολὺ ἀκριβεῖς. Πρόκειται περὶ ὑστερογενῶν μυθευμάτων. Ἐπίσης ὀλίγον πιθανὸν φαίνεται ὅτι πρὸ ἐξηκονταετίας ἴστατο ἔτι ὀρθὴ καὶ διέμενον ἐν αὐτῇ τεσσαράκοντα μοναχοί. Τὸ μόνον βέβαιον ἐξ ὄλων αὐτῶν εἶναι αἱ μάχαι τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, μαρτύριον τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσιν αἱ ὀπαὶ τῶν σφαιρῶν.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ὁ ἐπιφανὴς βυζαντινολόγος Η. Grégoire ἀσχολούμενος περὶ τὸ ὄνομα τῶν Μελιγκῶν τοῦ Ταυγέτου καὶ δεχόμενος ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ Meliniki διὰ μεταθέσεως, καταληξάσης εἰς τὴν μορφήν Melinki (*Μελιγκοί*), διότι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν ἀπαντᾷ τὸ σύμπλεγμα *ln*, ὑπενθύμισεν ὅτι τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Melnik, ἡ ὁποία μετεγράφη

¹ Βλ. Παπαγεωργίου, ἐνθ' ἀν. σ. 416 κέ.

² Βλ. Βασδαβέλλη, ἐνθ' ἀν. σ. 55.

ἑλληνιστὶ εἰς *Μελένικον* ἢ *Μελένοικος*.¹ Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὁμώμενος ὁ Ρ. Skok ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι τὸ τοπωνύμιον *Melnik* προέρχεται ἐκ τοῦ σλαβικοῦ *melū*, ὃ ἐστὶ ἄμμος, ἀβρυστόλιθος, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ τσεχικὸν *Melnik*.² Κατὰ ταῦτα *melnik* θὰ ἐσήμαινεν ἀρχικῶς τόπον ἀμμόωδη ἢ τιτανώδη.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐπαναφέρουν εἰς τὸ μέσον τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος τῆς ὄχυρᾶς μεσαιωνικῆς πόλεως τοῦ *Μελενίκου*, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐκαυχῶντο ὅτι προήρχοντο ἐκ Φιλιππουπόλεως *καθαροὶ τὸ γένος Ῥωμαῖοι*.

Ἦδη ὁ Tafel τὸ 1839 ἐσχέτισε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως πρὸς τὸ σλαβικὸν *Melnik*.³ Ἐκτοτε πιστεύεται ὅτι τοῦτο εἶναι σλαβικόν. Ὁ εἰδικώτερον περὶ αὐτοῦ πραγματευθεὶς Π. Σ. Σπανδωνίδης⁴ ἀποκρούων ὀρθῶς τοὺς φερομένους παρὰ τοῖς νεωτέροις τύπους *Μελάνοικος*, *Μελάνικος*, *Μελένοικος*, *Μελλένικος*, ὡς πλασθέντας ὑπὸ λογίων, προσπαθοῦνται νὰ ἐτυμολογήσῃσι τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ περιοριζόμενος εἰς τοὺς παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἀπαντῶντας *Μελένικος* καὶ *Μελενίκος*⁵ καὶ τὸν παρὰ τῷ σημερινῷ λαῷ οὐ *Μιλνίκους*, σχετίζει καὶ οὗτος τὸ ὄνομα πρὸς τὸ σλαβικὸν τοπωνύμιον *Melnik*, διότι καὶ ὁ τονισμὸς εἰς τὴν παραλήγουσαν συμφωνεῖ πρὸς τὸ σλαβικόν. Διὰ τοῦ λαϊκωτέρου δὲ τύπου οὐ *Μιλνίκους* φρονεῖ ὅτι πλησιάζομεν ἀπολύτως πρὸς τὸ σλαβικόν. Κατὰ ταῦτα ἐκ τοῦ τύπου *Melnik* «προήλθεν ὁ τύπος *Μελνίκος* (*Μιλνίκους*) καὶ κατ' ἀνάπτυξιν ἐπικρατήσασαν ἐν τῇ λογίᾳ γλώσση *Μελενίκος*. Τέλος κατὰ παρετυμολογίαν τινὰ ἀγνώστου βάσεως ἐλέχθη ὁ *Μελένικος*». Τὸν νεώτερον τύπον τὸ *Μελένικον* ἐξηγεῖ «διὰ τοῦ γλωσσικοῦ φαινομένου τῆς ἀλλαγῆς τοῦ γένους.» Διὰ τὸν παρὰ Χατζιδάκι τύπον⁶ *Μελλένικος*, παρατηρεῖ ὅτι «χωρὶς νὰ ἀντιβαίῃ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκφορὰν τῆς λέξεως ἐπιζητεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ μάλιστα ταύτην» θὰ ἦτο δὲ καὶ προτιμητέος, ἂν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι ὁ *Μελένικος*... ὑπῆρξε πόλις ἐν Ἑλληνοφώνῳ περιφερείᾳ ἀναπτυχθεῖσα βαθμηδὸν καὶ ἴσως ἐν τῇ γαιοκτησίᾳ *Μελλενίκου* τινὸς (ὡς ἀπὸ τοῦ *Μυζηθρᾶ*: ὁ *Μυζηθρᾶς*, *Μυστρᾶς*). Κατὰ ταῦτα ὁ Σπανδωνίδης ἀποκρούει τὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἰδιοκτητοῦ τινὸς *Μελενίκου* ἢ *Μελλενίκου* καταγωγὴν τοῦ τοπωνυμίου.

Ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἐν τῷ συνόλῳ καλῶς. Ὑπάρχουσιν ὁμως καὶ μερικαὶ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας δὲν ἐπρόσεξαν οὔτε ὁ Σπανδωνίδης οὔτε ὁ Grégoire. Ἐὰν δεχθῶμεν ὡς ἀρχικὴν μορφήν τῆς λέξεως τὸν τύπον ὁ *Μελνίκος* κατὰ τὸ σημερινὸν σλαβικὸν *Melnik*, δὲν δικαιολογεῖται οὔτε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ *ε* εἰς τὸν τύπον *Μελενίκος* οὔτε τὸ ἀρσενικὸν τοῦ γένους τοῦ ὀνόματος. Ἡ προϋπόθεσις τοῦ Grégoire, ὅτι τὸ σύμπλεγμα *λυ* δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἑλληνικὴν, δὲν εἶναι ἀκριβής. Τοῦτο ὄχι

¹ Byzantion, τόμ. 21 (1951) σ. 249. «Comme en grec on ne trouve pas la séquence *λυ*, il est normal qu' un *M e l i n i k i* slave ait subi une métathèse, aboutissant à *M e l i n k i*, grec *Μελινικοί*. Faut-il rappeler le nom de la ville *M e l n i k qu'* on a transcrit en grec *Μελένικον* ou *Μελένοικος*?»

² Ἐνθ' ἀν. σ. 280.

³ Th. Tafel, De Thessalonica ejusque agro. Berolini 1839, σ. 97.

⁴ Πέτρος Σ. Σπανδωνίδου, *Μελένικος*, ὁ νεκρὸς μακεδονικὸς ἀκρίτης. Θεσσαλονίκη 1930, σ. 155.

⁵ Πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Σπανδωνίδου σημειουμένων πηγῶν τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Γρηγορᾶ (Βόνν. 413,23. 633,2), καθὼς καὶ εἰς ἀρκετὰ ἔγγραφα τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οἷον *Actes Zoographou* ἀρ. 26 (1328) 77, ἀρ. 27 (1328) 32,34, ἀρ. 33 (1342) 46, ἀρ. 34 (1342) 51,53,67. *Actes de Chilandar* ἀρ. 41 (1319), 99, ἀρ. 42 (1319) 41, ἀρ. 43 (1319) 42, ἀρ. 56 (1321) 6, ἀρ. 144, (1355) 45. Παρὰ *D ö l g e r*, *Aus den Schatzkammern des heiligen Berges*, ἀρ. 9,26, ἀρ. 37, 95, ἀρ. 43/4, 27, ἀρ. 53,56, ἀρ. 91,7. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 34 ἔγγραφον τῆς μονῆς Ζωγράφου τὸ ὄνομα γράφεται *Μελνίκος* (=Μελενίκος). Προφανῶς πρόκειται περὶ ἐπιδράσεως τοῦ βορείου φωνηεντισμοῦ ἀντὶ *Μελενίκος*. Ὁ τύπος ἀποτελεῖ τὴν προβαθμίδα τοῦ δημόδους *Μιλνίκους*.

⁶ Γ. Χ α τ ζ η δ α κ ι, Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα, τόμ. Γ', σ. 53.

μόνον είναι σύνθετες, πρβλ. τὰ *στέλνω*, *σφαλνῶ* καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλὰ καὶ ὑστερογενῶς ἀνεπτυχθῆ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἐνδιαμέσου *ι* εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, οἷον *σέλνου* (=σέλινο). Τὸ δὲ τοῦ Σπανδωνίδου, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ *ε* ὀφείλεται εἰς «ἀνάπτυξιν ἐπικρατήσασαν ἐν τῇ λογικῇ γλώσσῃ», οὐδὲν λέγει. Ὡστε ἀλλαγῆ πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ ἡ παρουσία τοῦ *ε* εἰς τοὺς τύπους *Μελένικος* ἢ *Μελενίκος*.

Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ εἰς -*νικος* ἢ -*νικον* σλαβικῆς πιθανῶς προελεύσεως τοπωνύμια, οἷον *Δρεσενίκον*, *Μπεξενίκος* κττ.¹, θὰ ἴδωμεν ὅτι ταῦτα κατὰ τὸν Vasmer προήλθον ἐκ σλαβικῶν, ληγόντων εἰς -*iniká* ἢ -*éniká*. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ *Μελενίκος* πιθανῶς προήλθεν οὐχὶ ἐκ τοῦ *Melnik*, ἀλλὰ ἐκ παλαιοσλαβικοῦ τινος *Melíniká* ἢ *Meléniká*, ἐξ οὗ ὁ τύπος *Μελενίκου* ἢ *Μελινίκου*, ἐξ οὗ, θεωρηθέντος ὡς γενικῆς, ἢ ὀνομαστικῆς *Μελενίκος* (ὀ) ἢ *Μελένικος* (ὀ). Ὁ δημῶδης τύπος *Μιλνίκους* (οὔ) ὀφείλεται εἰς τὸν βόρειον φωνηεντισμὸν. Κατὰ ταῦτα ἢ ἐκ τῆς σλαβικῆς ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ Vasmer οὐδαμῶς προσκρούει.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ κατὰ γενικὴν καὶ κατόπιν κατ' ὀνομαστικὴν ἀρσενικοῦ γένους πολυάριθμα ἑλληνικὰ τοπωνύμια προέρχονται κατὰ κανόνα ἐξ ὀνομάτων ἰδιοκτητῶν, νομίζω ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου δυνατὴ καὶ ἡ ἐκ τοιοῦτου τινὸς ὀνόματος καταγωγὴ τοῦ τοπωνυμίου. Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ὄρεινὴ χώρα (τὰ Ζαγόρια) κατακείτο ὑπὸ Σλάβων κατὰ τὸν Ζ' ἢ καὶ Η' καὶ Θ' αἰῶνα, οὐδόλως ἐμποδίζει τὸ κτισθὲν κάστρον νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Βυζαντινοῦ κτίστου ἢ καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς περιοχῆς· διότι οἱ κτίσαντες τὸ φρούριον ἀσφαλῶς δὲν ἦσαν Σλάβοι. Οὗτοι καὶ εἰς τοὺς χρόνους ἀκόμη τοῦ Καντακουζηνοῦ (ΙΑ' αἰῶν) ἦσαν *νομάδες οἰκοῦντες ἐν κόμαις ἀτειχίστοις*.² Παράδειγμα *πολιχνίου*, ὠχυρωμένου δηλ. πολισματος, οἷον ἦτο καὶ τὸ *Μελένικον*, φέροντος ὄνομα προσώπου, ἔχομεν καὶ ἐν τῇ ἐν Θράκῃ κειμένη ὄρεινῃ περιοχῇ τῆς Μόρας τὸ *πολίχνιον Ἐφραίμ*.³ Καθὼς δὲ ἔδειξεν ὁ Κ. Ἄμαντος καὶ τὸ τοπωνύμιον *Στενήμαχος* προέρχεται ἐκ παραδοθέντος ἐπωνύμου.⁴

Τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἐπωνύμου *Μελένικος* ἢ *Μελενίκος* καθιστᾷ πιθανωτάτην τὸ ὄνομα τοῦ παρὰ τὰς Σέρρας πεδικοῦ χωρίου *Μελνικίτο*' (*Melnikic*)⁵ ἢ καλύτερον *Μιλνικίτο*'.⁶ Τὸ τοπωνύμιον ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην κατηγορίαν τῶν εἰς -*ιση* ληγόντων τοπωνυμίων, τῶν προερχομένων ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου, λήγοντος εἰς -*ισης*, οἷον *Μιχαλίση*, *Διαβολίση*, *Πειρίση*, *Μεταγγίση* κτλ. Ὁ ἀρχικὸς τύπος αὐτοῦ εἶναι τοῦ *Μελενικίση* (*Μελινικίση*), ἐξ οὗ κατὰ τὸν βόρειον φωνηεντισμὸν προήλθε κανονικώτατα τὸ σημερινὸν δημῶδες ὄνομα *Μιλνικίτο*'.

Ἀλλὰ τὸ *Μελενικίση* τοῦτο προϋποθέτει ἀσφαλῶς τὸ ὄνομα *Μελένικος*, ὡς ὑποκοριστικὸν αὐτοῦ. Γεννάται τώρα τὸ ζήτημα τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τούτου, *Μελένικος*. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀρχαίου ὀνόματος, ἡ ἐτυμολογία δὲν θὰ ἦτο δύσκολος. Κατὰ τὰ *Μελέαγρος*, *Μελέϊππος*, ἡδύνατο πολὺ καλὰ νὰ ληχθῆ καὶ *Μελένικος* (=ᾧ τινι μέλει ἢ νίκη). Δυστυχῶς τοιοῦτον ὄνομα δὲν παραδίδεται. Δεδομένου ὅμως ὅτι οὔτε ἡ λέξις *μέλει* οὔτε ἡ λέξις *νίκη* ἀπώλοντο, τὰ δ' ἐκ τοῦ *νίκη* σύνθετα δὲν εἶναι ἄγνωστα οὔτε εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν οὔτε εἰς τὸ βυζαντινὸν ἑορτολόγιον, οἷον Ἀγαθόνικος, Ἀνδρόνικος, Εὐνικός, Καλλίνικος, Κλσονικός,

¹ Βλ. M. V a s m e r, Die Slaven in Griechenland. Berlin 1941, σ. 306 κέ.

² Καντακουζηνός, Βόνν. II σ. 402.

³ Καντακουζηνός, Βόνν. II σ. 404 κ.ά.

⁴ Κ. I. Ἄ μ α ν τ ο υ, Τοπωνυμικά, ἐν Λεξικογραφικῷ Ἀρχεῖῳ τόμ. Ε' (198) σ. 61 κέ.

⁵ Πρβλ. Σ π α ν δ ω ν ἰ δ ο υ, ἐνθ' ἄν. σ. 159.

⁶ Οἱ παρὰ Vasmer (σ. 219) τύποι *Μελεγκίτοι* ἢ *Melinkic*' εἶναι ἐσφαλμένοι.

Λαόνικος, Στρατόνικος κτλ.,¹ καὶ ἂν δὲν ἐσώθη ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ἠδύνατο πολὺ καλὰ νὰ πλασθῆ τὸ ὄνομα *Μελένικος*, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἀπὸ τοῦ Ι' αἰῶνος ἐμφανίζεται ἀξιοσημείωτος τάσις πρὸς τὰ ἀρχαιοπρεπῆ ὀνόματα.

ΣΤΙΑΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΑΙ ΠΥΡΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Κατωτέρω δημοσιεύομεν τρεῖς νέας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐθίμου τῶν πυρῶν ἐν Μακεδονίᾳ, προερχομένας ἐκ μαθητῶν μου.

1

Πυρὰ εἰς τὸ Ἄργος Ὁρσεικόν.

Κατὰ τὴν Ἀπόκρισιν εἰς κάθε συνοικίαν τοῦ Ἄργους Ὁρσεικοῦ γίνεται πανηγυρικὸν τὸ ἄναμμα τῆς πυρᾶς, ὀνομαζομένης *μουμπούνας* ἢ *παλιαπούλιας*. Τὴν παλιαπούλια κάμνουν κυρίως τὰ παιδιὰ μεταφέροντα ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀκάνθας ἐπὶ ἓνα συνεχῶς μῆνα πρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ εορτασμοῦ. Τὰς συναθροισζομένας ἀκάνθας φυλάττουν «ἐπιμελῶς», διὰ νὰ μὴ τὰς κλέψουν τὰ παιδιὰ ἄλλης συνοικίας. Τὴν ἡμέραν τῆς Ἀπόκρισιν τὰ παιδιὰ ἀνάπτουν τὰς συσσωρευθεῖσας ἀκάνθας, περίξ δὲ τῆς πυρᾶς χορεύουν μὲ τὸ τραγοῦδι

*Πῶς σιουμπίζουν τὸ πιπέρι ;
Ἔτσι, ἔτσι μὲ τὸ χέρι.
Σηκωθῆτε, παλληκάρια,
μὲ σπαθιά καὶ μὲ χαντζάρια.*

Εἰς τὸν στίχον Ἔτσι, ἔτσι, μὲ τὸ χέρι οἱ χορεύοντες κάθηνται καὶ μιμοῦνται τὸ στούμπισμα τοῦ πιπεριοῦ. Μὲ τὸ *Σηκωθῆτε, παλληκάρια* ἐγείρονται καὶ συνεχίζουσι τὸν χορὸν. Ὅταν ἡ φλόξ καταπέσῃ τόσο, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ πηδήσῃ ὑπεράνω τῆς πυρᾶς, ὑπερπηδοῦν μικροὶ καὶ μεγάλοι. Ἀπὸ τὴν σχηματιζομένην ἀνθρακίαν (*ζιάρην*) δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πάρῃ κανεὶς εἰς τὴν οἰκίαν του, διότι «δὲν κάνει» οὔτε δ' ἐπιτρέπεται νὰ κατασβεσθῆ αὐτὴ δι' ὕδατος.

Δημοσθένης Κεραππίστου

2

Χριστουγεννιάτικες φωτιῆς στὸ Λέχοβο.

Τὸ μήνυμα τοῦ ἐρχομοῦ τῶν Χριστουγέννων γίνεται μὲ τὶς φωτιῆς, ποὺ ἀνάβουν τὰ παιδιὰ καὶ ποὺ συμβολίζουν τὶς φωτιῆς τῶν βοσκῶν τῆς Βηθλεὲμ κατὰ τὴν νύχτα τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Γενικὰ στὸ νομὸ Φλωρίνης τὸ ἄναμμα τῆς φωτιᾶς, ποὺ λέγεται *μουμπούνα*, δὲν γίνεται παντοῦ τὴν ἴδια μέρα. Ἔτσι λ.χ. στὸ Ἀμύνταιο γίνεται τὴν γιορτῇ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας (4ῃ Δεκεμβρίου), στὴ Φλώρινα τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ στὸ Λέχοβο λίγες μέρες προτοῦ ἔρθουν τὰ Χριστούγεννα.

Πρῶτα πρῶτα τὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ κάμουν τὶς φωτιῆς, τριγυρίζουν τὶς γειτονιῆς τοῦ χωριοῦ καὶ μαζεύουν τὰ ξύλα. Ὅταν ἔρθῃ ἡ ἡμέρα γιὰ τὸ ἄναμμα, μαζεύονται παρέες παρέες καὶ ὅταν νυχτώσῃ βάζουν φωτιά στὸς σωρούς τῶν ξύλων,

¹ Ἐν Κύπρῳ ὑπάρχει χωρίον, ὀνομαζόμενον *Λευκόνοικον*, τὸ ὁποῖον ὁ Σ. Μεγάδος (Ἀθῆνᾶ, τόμ. 18 (1907) σ. 348) ἠτυμολόγησεν ἐκ τοῦ «εἰς τὸν λευκὸν οἶκον». Ἀπλουστερά νομίζω εἶναι ἢ ἐκ τοῦ ὀνόματος κτήτορός τινος ὀνόματι *Λευνοῖκου* ἔτυμολογία.